

**Besluitenlijst van de 41e vergadering van het Comité van Ministers,
Breda, 21 maart 1994**

Besluit 1 van het Comité van Ministers:

Het Comité van Ministers heeft de voorstellen van de Spellingcommissie inzake het gebruik van de apostrof grondig onderzocht en vergeleken met de adviezen hierover van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren en de Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Het Comité is van oordeel dat er geen krachtige argumenten zijn voor wijziging van de bestaande regeling en besluit bijgevolg de bestaande regeling voor het gebruik van de apostrof te handhaven.

Besluit 2 van het Comité van Ministers:

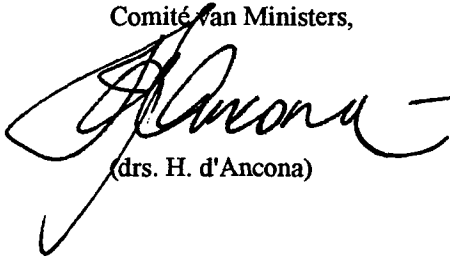
Voor het besluit van het Comité van Ministers inzake de spelling van de Nederlandse taal wordt verwezen naar bijlage 1.

Besluit 3 van het Comité van Ministers:

Voor de opdracht aan de Taaladviescommissie in het kader van de voorbereiding van een nieuwe 'Woordenlijst van de Nederlandse taal' wordt verwezen naar bijlage 2.

Brussel/s-Gravenhage, 17 mei 1994

de voorzitter van het
Comité van Ministers,

(drs. H. d'Ancona)

de algemeen secretaris,

(drs. M.F.M. van den Bergh)

BESLUIT VAN HET COMITÉ VAN MINISTERS INZAKE DE SPELLING VAN DE NEDERLANDSE TAAL

Gelet op de instelling van een Spellingcommissie op 11 juni 1990 die als opdracht kreeg voorstellen te doen voor de aanpassing van de officiële spelling op het terrein van (a) de spelling van de bastaardwoorden, (b) het gebruik van de tussenletters -s- en -e(n)- in samenstellingen en afleidingen en (c) het gebruik van de diacritische tekens apostrof, trema en liggend streepje;

Gelet op het Eindrapport van de Spellingcommissie van oktober 1993, dat voorstellen bevat voor alle in de instellingsbeschikking genoemde onderdelen van de officiële spelling;

Rekening houdend met de adviezen over de voorstellen van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, waarbij gevraagd werd vooral te letten op de maatschappelijke haalbaarheid van de voorstellen; Rekening houdend met de onderzoeken naar de financieel-economische effecten van een spellingaanpassing die tegelijk in Vlaanderen en Nederland zijn gehouden;

Gelet op het standpunt dat het Comité van Ministers van 19 januari 1994 te Breda heeft ingenomen ten aanzien van het spellingbeleid van de Nederlandse Taalunie;

Gelet op het vervolgadvis van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren van 17 februari 1994;

Gehoord de Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie in haar zitting van 7 maart 1994;

besluit het Comité van Ministers ten aanzien van de spelling van de Nederlandse taal hetgeen volgt.

1 Het Comité van Ministers dankt de Spellingcommissie voor haar inzet en voor de deskundigheid waarmee zij zich van haar taak heeft gekweten. De Spellingcommissie is met ingang van 1 januari 1994 opgeheven.

2 Er komt een nieuwe, officiële "Woordenlijst van de Nederlandse Taal" ("Groen Boekje") onder auspiciën van de Nederlandse Taalunie. De Woordenlijst zal representatief zijn voor het hedendaagse taalgebruik en aansluiten bij de behoeften van de taalgebruikers. Daartoe zullen de inmiddels in onbruik geraakte woorden uit de lijst worden geschrapt en zullen woorden die sinds 1954 frequent in gebruik zijn gekomen, worden toegevoegd.

3 Bij de nieuwe Woordenlijst komt ook een vernieuwde inleiding met de beginselen van de Nederlandse spelling. Deze tekst zal aansluiten bij de hedendaagse normen inzake efficiënt en begrijpelijk taalgebruik.

Ad (a) Bastaardwoorden

4 Door opwaardering van de huidige voorkeurspelling tot enige officiële vorm wordt de dubbelspelling van bastaardwoorden in de nieuwe Woordenlijst uitgesloten, zodat het onderscheid tussen voorkeurspelling en toegelaten spelling vervalt.

5 Bij de samenstelling van de nieuwe Woordenlijst volgens het principe van opwaardering van de voorkeurspelling worden enkele innerlijke tegenstrijdigheden weggewerkt. Het gaat uitsluitend om die gevallen waarbij voor verschillende woorden die een voor de taalgebruiker herkenbaar gemeenschappelijk deel bevatten, tegenstrijdige keuzen zijn gemaakt, zoals in *kopie* versus *fotocopie* en *akkoord* versus *accorderen*. Aan de Taaladviescommissie wordt opdracht gegeven om voor het wegwerken van de bovenbedoelde

tegenstrijdigheden principes uit te werken binnen de beperkende voorwaarden van dit besluit. Het Comité van Ministers zal over de voorgestelde principes beslissen, gehoord de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren en de Interparlementaire Commissie.

Ad (b) Tussenletters

6 Het Comité van Ministers besluit ten aanzien van het gebruik van de tussenletters -e- en -en- in samenstellingen en afleidingen als volgt:

- Als de kortste vorm¹ van het eerste lid van een geled woord² met [e] of [en] eindigt worden tussen het eerste en het tweede lid geen letters toegevoegd.
- Als de kortste vorm van het eerste lid van een samenstelling niet op een stomme [e] eindigt, terwijl wel een stomme [e] wordt uitgesproken in de samenstelling dan wordt die stomme [e] weergegeven:
 - als <en> wanneer het eerste lid een zelfstandig naamwoord is met een mogelijk meervoud op <en>, en
 - als <e> in alle andere gevallen.
- Als in afleidingen een stomme [e] verschijnt voor de achtervoegsels -tje, -lijk, -ling en -loos wordt die stomme [e] weergegeven als <e>.
- Als in afleidingen een stomme [e] verschijnt voor de achtervoegsels -heid, -schap, -dom en -achtig wordt die stomme [e] weergegeven als <en> behalve wanneer het woord waaraan de achtervoegsels gehecht worden een kortste vorm op <e> heeft.
- In afleidingen op -erig en -erik wordt de eerste stomme [e] van het achtervoegsel altijd als <e> geschreven.

Een beperkt aantal uitzonderingen wordt vastgesteld voor woorden zoals *koninginnedag*, *maneschijn*, *ladenkast* en *blikkendoos*. De Taaladviescommissie wordt gevraagd aan het Comité van Ministers een voorstel te doen voor een beperkt aantal uit te zonderen woorden en woordcategorieën.

7 Het Comité van Ministers besluit ten aanzien van het gebruik van de tussenletter -s- in samenstellingen en afleidingen als volgt:

- Als in samenstellingen en afleidingen de kortste vorm van het eerste lid op [s] eindigt, wordt het eerste deel zonder meer aan het tweede deel vastgeschreven.
- In samenstellingen wordt <s> toegevoegd als er [s] gehoord wordt op de grens van de samenstellende delen en:
 - als de kortste vorm van het eerste deel van een samenstelling niet met een [s] eindigt en het tweede deel niet met een sisklank ([s], [z], [sj], [zj]) begint;
 - als het eerste lid op een sonorante medeklinker³ ([m], [n], [ng], [l] en [r]) eindigt en er een [s] gehoord wordt op de grens van de samenstellende delen terwijl het tweede deel niet met een [s] begint.
- In alle andere samenstellingen wordt een tussen-<s> toegevoegd als die in de samentrekking of in woordafbreking tussen het eerste en het tweede lid van de samenstelling aan het einde van het eerste lid wordt gehoord. In alle andere gevallen wordt geen tussen-<s> toegevoegd.
- Voor afleidingen geldt dat:
 - het achtervoegsel -ster zijn <s> behoudt als het aan een stam op <s> wordt gehecht;
 - achtervoegsels die in hun eenvoudigste vorm alleen maar uit medeklinkers bestaan, -s of -st, de <s> verliezen als ze aan een stam op <s> worden gehecht en - in alle andere gevallen een enkele <s> geschreven wordt wanneer een sisklank gehoord wordt.

De Taaladviescommissie wordt gevraagd aan het Comité van Ministers een voorstel te doen voor de definitieve formulering van de voorschriften. De Taaladviescommissie wordt gevraagd de subjectieve formulering "gehoord wordt" op een objectieve manier te herformuleren. Tegelijk wordt de commissie gevraagd een voorstel te doen voor een beperkt aantal van de algemene regels uit te zonderen woorden en woordcategorieën.

¹ De kortste vorm van een woord is die vorm die geen kortere vorm zonder de slotklank [e] of [en] kent met dezelfde betekenis. De kortste vormen van *poppen*, *horloge*, *tuinen* en *keuken* zijn bijvoorbeeld *pop*, *horloge* (**horlog* bestaat niet), *tuin* en *keuken* (**keuk* bestaat niet).

² Een geled woord is een woord dat uit verschillende geledingen bestaat, zoals *keukenstoel* uit *keuken* en *stoel* of *gladheid* uit *glad* en *-heid*.

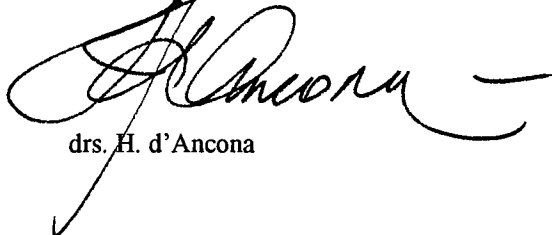
³ Sonorante medeklinkers zijn de neusklinken [n], [m] en [ng] [nj] en de zogenaamde 'liquidae' [l] en [r].

Ad (c) Diacritische tekens

- 8 Het Comité van Ministers handhaaft de huidige regeling ten aanzien van het gebruik van de apostrof.
- 9 Het Comité van Ministers besluit ten aanzien van het gebruik van het liggend streepje als volgt: het trema wordt vervangen door een liggend streepje bij klinkerbotsing tussen delen van een samenstelling en in afleidingen tussen het grondwoord en het achtervoegsel *-achtig*. Ook wordt het gebruik uitgebreid tot alle bijvoeglijke naamwoorden afgeleid van samengestelde aardrijkskundige namen (*Oost-Vlaams* zoals *Zeeuws-Vlaams*) en wordt de woordafbreking van woorden met [ng] en met <ch> aangepast, zodat *zingen* voortaan als *zing-en* en niet meer als *zin-gen* wordt afgebroken en *lachen* als *lach-en* en niet meer als *la-chen*.
- 10 Het Comité van Ministers besluit het huidig gebruik van het trema te handhaven, behalve in de in artikel (9) genoemde gevallen.
- 11 Het Comité van Ministers besluit ten aanzien van de spelling van vreemde woorden, met name werkwoordsvormen van Engelse leenwoorden (*saven*) als volgt: in samenstellingen en woordgroepen van vreemde woorden wordt het bestaande systeem van Nederlandse woorden toegepast¹, met dien verstande dat niet uitgesproken letters uit het vreemde woord gehandhaafd blijven (*faken, fakete, gefaket* zoals *kweken, kweekte, gekweekt; timen, timede, getimed* zoals *lijmen, lijnde, gelijmd*). De Taaladviescommissie wordt gevraagd aan het Comité van Ministers een voorstel te doen voor de definitieve formulering van de regels.
- 12 Na de totstandkoming van de eerste editie van de nieuwe, officiële Woordenlijst zal deze lijst actueel worden gehouden door om de tien jaar een aangepaste editie zonder wijziging van de spellingregels te laten verschijnen, waarin in onbruik geraakte woorden worden geschrapt en nieuwe woordvormen worden opgenomen. Hierdoor zal de Woordenlijst haar betrouwbaarheid en volledigheid als normgevende publikatie maximaal behouden. Met behoud van de verantwoordelijkheid van het Comité van Ministers, draagt het Comité van Ministers de zorg voor de samenstelling van de volgende edities van de woordenlijst op aan de onder de Nederlandse Taalunie ressorterende Taaladviescommissie. In deze commissie zijn alle relevante partijen zoals taalwetenschappers, auteurs, journalisten, uitgevers en taaldidactici vertegenwoordigd.
- 13 Dit besluit wordt door het Comité van Ministers voorgelegd aan de Nederlandse en Vlaamse regering en via het geëigend juridisch instrumentarium uitgewerkt en in de beide landen gelijktijdig ingevoerd.
- 14 Kopie van dit besluit wordt gestuurd aan de leden van de Interparlementaire Commissie, de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, de Taaladviescommissie, de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde en de voormalige Spellingcommissie.

Breda, 21 maart 1994

Namens het Comité van Ministers,
de voorzitter

drs. H. d'Ancona

¹ Bedoeld is de regel van het 'kofschip', toegepast op de laatste letter vóór de niet uitgesproken (maar wel geschreven) <e>.

Nederlandse Taalunie
 Stadhoudersplantsoen 2
 2517 JL 's-Gravenhage
 Tel 0031/70/346.95.48
 Fax 0031/70/365.98.18

Besluit ten aanzien van de uitgangspunten voor de samenstelling van de spellinglijst en van de nadere herformulering van de voorschriften, voortvloeiend uit het spellingbesluit van 21 maart 1994

Gelet op het besluit van het Comité van Ministers inzake de spelling van de Nederlandse taal d.d. 21 maart 1994, waarin onder meer wordt bepaald dat aan de Taaladviescommissie van de Nederlandse Taalunie opdracht wordt gegeven om:

- ◆ voor het opheffen van enkele innerlijke tegenstrijdigheden in de huidige voorkeurspelling nadere principes uit te werken;
- ◆ voor de op grond van het spellingbesluit gewijzigde voorschriften een definitieve formulering voor te stellen;
- ◆ voor toepassing van de voorschriften inzake het gebruik van de tussenletters -e- en -en- in samenstellingen een beperkt aantal uitzonderingscategorieën voor te stellen;

Gelet op de opdracht die het Comité van Ministers op 21 maart 1994 aan de Taaladviescommissie heeft verstrekt om voor de bovengenoemde onderdelen voorstellen uit te werken;

Gelet op het besluit van het Comité van Ministers d.d. 24 oktober 1994 ten aanzien van het advies "Uitgangspunten voor de inrichting van de Woordenlijst van de Nederlandse Taal", uitgebracht door de Taaladviescommissie op 21 juni 1994;

Besluit het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie ten aanzien van de uitgangspunten voor de samenstelling van de spellinglijst en van de nadere herformulering van de voorschriften, voortvloeiend uit het spellingbesluit van 21 maart 1994, hetgeen volgt:

(de spelling van de bastaardwoorden)

1. Volgens de beperkende voorwaarde genoemd in artikel 5 van het spellingbesluit van 21 maart 1994, komen voor het opheffen van enkele innerlijke tegenstrijdigheden in de huidige voorkeurspelling in principe alleen die gevallen in aanmerking waar het gaat om afwijkingen in samenstellingen en afleidingen ten opzichte van een grondwoord of grondwoorddeel dat daarin voorkomt.
2. Alle andere gevallen komen in principe niet voor aanpassing ten opzichte van de huidige voorkeurspelling in aanmerking. Buiten de bovengenoemde beperkende voorwaarde kan de huidige voorkeurspelling alleen worden veranderd als de voorkeurspelling inmiddels aantoonbaar is achterhaald en duidelijk door de grote meerderheid van de taalgemeenschap niet meer wordt toegepast, zoals in het geval van *croquet*, dat bijna zonder uitzondering wordt geschreven als *kroket*. Dergelijke gevallen dienen afzonderlijk door de samensteller van de spellinglijst aan de Taaladviescommissie te worden voorgelegd, met frequentie- en andere gegevens waaruit blijkt dat de voorkeurspelling inmiddels obscuur geworden is.
3. Bij het wegwerken van de onder 1 en 2 bedoelde innerlijke tegenstrijdigheden dient de samensteller van de officiële spellinglijst in de eerste plaats uit te gaan van de analogie tussen het aan te pas-

sen woord of woorddeel en de reeks waartoe het behoort, met andere woorden de reeks waarin hetzelfde grondwoord of grondwoorddeel voorkomt in een spelling waarvan het aan te passen woord of woorddeel afwijkt. Als bijkomend criterium gelden de frequentie- en spreidingsgegevens uit de taalbank van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie.

4. De bovenstaande uitgangspunten worden als volgt toegepast:

- ◆ Bij bestaande bastaardwoorden wordt elk woord dat binnen het in (1) genoemde afbakeningscriterium valt, vergeleken met de reeks woorden ('paradigma') waarmee het in spelling vergelijkbaar is. Als dat woord, eventueel samen met enkele andere, afwijkt van de meerderheid van woorden in dezelfde reeks, dan komt het voor aanpassing in aanmerking, uiteraard in de richting van de meerderheid der gevallen. Zo wijkt *vredestractaat* (met <-c->) af van een reeks woorden met het grondwoord *traktaat* en andere zoals *traktant*, *traktatie*, *traktement*, *trakteren*. Daarom kan de spelling *vredestractaat* worden vervangen door *vredestraktaat*.
- ◆ Soms is echter een woord dat afwijkt van zijn paradigma zo sterk ingeburgerd dat aangenomen kan worden dat zijn afwijkende spelling voor de taalgebruiker geen probleem vormt. Spreidings- en frequentiegegevens leveren hiertoe duidelijke aanwijzingen op. Zo wijkt *oktober* af van het referentielijstje met *-oct*, met woorden als *octaaf*, *octant*, *octet* en *octopus*. In de bronnen waarop de taalbank van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie is gebaseerd komt *oktober* met <-k> echter 1885 keer voor in 366 verschillende bronnen, tegenover zijn pendant met <-c->, die slechts 29 keer voorkomt in 17 verschillende bronnen. Hieruit mag worden geconcludeerd dat de taalgebruiker de afwijkende spelling van de maandnaam niet als een probleem ervaart. Daarom kan de bestaande voorkeurspelling in zulke gevallen worden gehandhaafd.
- ◆ De bovenstaande redenering wordt ook toegepast op woorddelen: ook die worden vergeleken met de reeks woorden waarin hetzelfde woorddeel voorkomt. Als een woorddeel afwijkt van de grote meerderheid van woorden in dezelfde reeks, komt het woord waarin dat afwijkend spellingbeeld voorkomt voor aanpassing in aanmerking. Zo wijkt *insekt* af van de reeks woorden op *-ect* (*dialect*, *effect*, *object*...). Daarom kan de spelling *insekt* worden vervangen door *insect*.
- ◆ Nieuwe bastaardwoorden worden, indien mogelijk, gespeld naar analogie van de spelling van bestaande bastaardwoorden, waarin dezelfde of gelijksoortige woorden of woorddelen voorkomen. Zo kunnen de vele sinds 1954 nieuw gevormde samenstellingen en afleidingen met het deel *elektr-* conform de Woordenlijst van 1954 met <-k-> worden gespeld.

5. Alle woorden waarvan de spelling volgens de bovenstaande uitgangspunten door de samensteller van de spellinglijst ten opzichte van hun huidige voorkeurspelling worden aangepast of voor aanpassing in aanmerking komen, dienen door de samensteller aan de Taaladviescommissie te worden voorgelegd.

(definitieve formulering van de spellingvoorschriften die krachtens het spellingbesluit van 21 maart 1994 wijzigingen hebben ondergaan)

6. Ten aanzien van het gebruik van de diacritische tekens apostrof, trema en liggend streepje worden de officiële voorschriften als volgt vastgesteld:

1. Scheidings-en-verbindingstekens

Scheidings-en-verbindingstekens zijn een liggend streepje (-), een apostrof (') of een trema (¨). Alle drie hebben ze dezelfde functie: ze geven aan dat de onderscheiden woorddelen te zeer verbonden zijn om ze als afzonderlijke woorden op te vatten, maar tegelijkertijd te zeer gescheiden zijn om ze zonder meer aaneen te schrijven.

De keuze voor het ene of het andere teken is volledig bepaald door de context waarin het teken nodig is: in samenstellingen tussen woorden bijna steeds een liggend streepje, in afleidingen een liggend streepje, apostrof of trema, en in ongelede woorden steeds een trema.

1.1 Scheidingstekens in samenstellingen (liggend streepje of trema)

Het liggend streepje wordt als scheidings-en-verbindingstekens toegepast om, indien nodig, in een samengesteld woord de grens van de samenstellende leden te markeren. Meestal worden samengestelde woorden aaneengeschreven (*Taalunie, ompellingsprogramma, leesbevorderingsbeleid*). Voor het scheiden-en-verbinden van de samenstellende delen van een samengesteld woord is, behalve voor voluit geschreven getallen, een liggend streepje het juiste middel. Hieronder wordt weergegeven wanneer het streepje verplicht is. Het staat de taalgebruiker vrij om in andere gevallen dan de hieronder vermelde, de structuur van de samenstelling door een liggend streepje te verhelderen als daar behoefte aan is, bijvoorbeeld in de zin "Ik bedoelde niet pijp-tuitje, maar pijp-etuitje".

(1) Liggend streepje in samenstellingen

a. Bij aaneenschakelende (of nevenschikkende) samenstellingen:

- wanneer de samenstelling een titel is, een aanduiding van een rang, waardigheid en dergelijke, waarvan het eerste lid ook zelfstandig als persoonsnaam kan voorkomen: *minister-president, luitenant-kolonel, journalist-cabaretier, secretaris-penningmeester, sergeant-geweermaker*;
- wanneer een combinatie van verschillende bijvoeglijke naamwoorden bedoeld is, zonder dat het eerste het tweede nader bepaalt: *christelijk-historisch, rood-wit-blauw*;
- bij namen van gehuwde vrouwen: *mevrouw H. Hoogendoorn-Jansen*;
- bij plaatsaanduidingen van het type *Knokke-Heist, Steenhuizen-Wijnhuizen, Naarden-Bussum, Heeswijk-Dinther*;
- wanneer een aaneenschakelende samenstelling onderdeel is van een gewone samenstelling: *kop-hals-rompboerderij, kat-en-muisachtig*;

b. bij samenstellingen waarvan het eerste deel de kern vormt en het tweede deel een nadere toelichting geeft:

- samengestelde woorden waarvan het tweede lid van de samenstelling een bepaling is van het eerste lid: *directeur-generaal* (maar: *algemeen directeur*), *Staten-Generaal*;
- aanduidingen zoals *spelling-Kollewijn*;
- geografische aanduidingen zoals *Nieuwpoort-Bad, Noordeloos-Zuid*;

c. bij samenstellingen met als eerste lid het ontkennende *niet-* of één van de windstreken: *niet-roker, niet-gelovige man, Oost-Vlaanderen, Zuid-Frankrijk*, en ook afleidingen van dergelijke samenstellingen: *Oost-Vlaams, West-Afrikaans, Zuid-Frans*; uitzonderingen zijn *niettegenstaande, niettemin*;

d. wanneer één van de leden een als zodanig herkenbaar cijfer- of letterwoord is: *80-jarige, meervouds-s, PvdA-voorstel, TL-buis*, hieronder vallen dus niet samenstellingen als *radarpost, modemaansluiting, vertrossing, behabeugel, elpeeverzameling*;

e. wanneer zowel de laatste letter van het eerste lid als de eerste letter van het tweede lid klinkerletters zijn: *zee-engte, auto-ongeval, dia-avond, zaai-uien, na-apen*. Een uitzondering hierop vormen voluit geschreven getallen, waar op de grens van de samenstellende delen bij klinkerbotsing een trema wordt gebruikt: *tweeëntwintig*.

(2) Trema in samenstellingen

Gebruik in samenstellingen alleen een trema bij getallen die voluit zijn geschreven, en waarbij zowel de laatste letter van het eerste lid als de eerste letter van het tweede lid klinkerletters zijn: *tweeëntwintig*, *drieëndertig* maar *vierenvijftig*. Het trema blijft gehandhaafd in rangtelwoorden en afleidingen van voluit geschreven getallen: *tweeëntwintigste verjaardag*, *tweeëntwintigste-eeuws*.

1.2 Scheidingstekens in afleidingen (liggend streepje, apostrof of trema)

Bij afleidingen zijn er drie mogelijkheden om op de grens tussen woorddelen te scheiden-en-verbinden: afhankelijk van het verband worden een liggend streepje, een apostrof of een trema gebruikt.

(1) Liggend streepje in afleidingen

Schrijf een liggend streepje tussen klinkerletters op de grens van de woorddelen in afleidingen met *-aard* en *-achtig* zoals in *zebra-achtig*.

(2) Apostrof in afleidingen

De apostrof wordt in afleidingen gebruikt om:

- leesfouten bij tweede-naamvals vormen en meervoudsvormen op <s> te voorkomen, bijvoorbeeld (tweede-naamvals vormen) *opa's fiets*, *Leo's standpunt*, *Max'fiets*, (meervoudsvormen) *twee camera's*, *vier taxi's*, *twee baby's*, maar *twee lentes*, *verschillende sprays*;
- om cijfer- en letterwoorden in afleidingen te herkennen, bijvoorbeeld *KNVB'ers*, *A4'tje*, *CVP'er*, *LP's*;

Verdere uitwerkingen van deze regel zijn te vinden in het aanhangsel bij het advies van de Taaladviescommissie "Uitgangspunten voor de inrichting van de Woordenlijst van de Nederlandse Taal" d.d. 21 juni 1994, bladzijde 19-21.

(3) Trema in afleidingen

Wanneer na het vormen van afleidingen klinkerletters naast elkaar staan die ten onrechte samen gelezen kunnen worden, krijgt de tweede klinkerletter een trema. Bijvoorbeeld: *geïnd*, *beëindigen*, *geëerd*, *geüniformeerd*.

Hiervoor geldt de onderstaande regeling:

De tremaberegeling

a. In een reeks van precies twee klinkerletters die samen één klinker kunnen vormen moet een trema geplaatst worden wanneer de lezing als één klinker niet bedoeld is: *geëbd*, *geïnd*.

b. In een reeks van meer dan twee klinkerletters wordt nooit een trema geplaatst na een <i>, en, wanneer in andere gevallen een lezing als één klinker voorkomen moet worden, alleen op een <e> of <i>: *geëerd*, *weeë*, *geëist*, *weeïg*, *geëuropeaniseerd*, *smeuïg*, *knieën*, *moeë*, *bantoeïstiek*, *heroïek*, *jouïssance*, *jezuïet* versus *eieren*, *geuit*, *artificieel*, *truien*, *aaien*, *begroeiing*, *geautomatiseerd*.

c. In woorden met langere klinkerreeksen is een trema meestal niet nodig, omdat ofwel het voorkomen van de <i> voor klinkerletters het trema overbodig maakt (de <i> wordt dan als [j] gelezen) ofwel het trema op een letter zou terechtkomen die minder dubbelzinnigheid teweeg brengt dan <e> of <i> (het zijn vooral deze twee letters die als tweede letter voorkomen van een reeks van twee klinkerletters die samen als één klinker kunnen worden uitgesproken).

1.3 Scheidingstekens in ongelede woorden (trema)

Binnen één zelfde woorddeel is het eventuele scheidings-en-verbindingsteken het trema. Het voorkomt dat twee opeenvolgende klinkerletters die apart moeten worden uitgesproken, worden gelezen als één klank (*poëzie, ruïne, patiënt*).

Het trema geeft aan dat de twee opeenvolgende klinkerletters als aparte klinkers moeten worden uitgesproken en niet als één klinker die met twee klinkerletters wordt geschreven. Als klinkers die met twee klinkerletters worden geschreven kent het Nederlands de volgende paren: *aa, ae, ai, au, ee, ei, eu, ie, oe, oi, oo, ou, ui, uu*.

In ongelede woorden geldt dezelfde tremaregeling als vermeld onder 1.2 (3) "Trema in afleidingen". Enkele voorbeelden:

ad a: *coöperatief, ruïne, linguïstiek*.

ad b: *mozaïek, poëet, joutissance* versus *serieus, ooievaar*.

2. Weglatingstekens

Wordt een deel van een woord weggelaten, dan wordt dat aangegeven met een weglatingsteken. Er zijn twee mogelijkheden. Als een deel van een woord samengetrokken wordt in een nevenschikking, doet het liggend streepje dienst als weglatingsteken: *jongens- en meisjesfiets*. Binnen een woord wordt echter de apostrof als weglatingsteken gebruikt: *'s morgens, onnavolgb're, d'r, m'n, A'dam, A'pen*.

3. Afbreektekens

Meerlettergrepige woorden kunnen aan het eind van de regel worden afgebroken op bepaalde posities (zie 5, afbreekposities). Tussen de delen van het woord komt dan een liggend streepje. Bij afbreking vervalt het scheidings-en-verbindingsteken op die plaats. Het trema vervalt bijvoorbeeld in *geïnd, ruïne* (*ge-ind, ru-ine*). Als er al een streepje staat, dan wordt er bij afbreking geen extra streepje gezet (*zee-eend, Staten-Generaal*).

4. Klemtoontekens

Als klemtoontekens wordt zo systematisch mogelijk gebruik gemaakt van het accent aigu (´). Het teken wordt bij dubbele klinkerletters op beide lettertekens geplaatst (*vóór, één, dé*). Alleen waar uitspraakverwarring mogelijk is, kan van het accent grave (`) gebruik gemaakt worden, bijvoorbeeld om het verschil aan te duiden tussen *hé* en *hè*.

5. Afbreekposities in inheemse woorden

Afbreekposities zijn uitsluitend de posities tussen twee lettergrepen van een woord. Een woord van slechts één lettergreep kan dus niet worden afgebroken. Lettergrepen van slechts één klinkerteken mogen niet los voorkomen op een schrijfweg: *adres* en *aloë* worden dus niet afgebroken.

De indeling in lettergrepen van een woord is afhankelijk van de structuur van het woord, en vertoont parallellen met de klankgreepindeling van de uitspraak van dat woord. In het algemeen geldt de volgende hoofdregel:

Bij het afbreken van woorden komen er zoveel mogelijk medeklinkerletters na de afbreekpositie, waarbij erop toegezien wordt dat:

a. uitspraak van het woorddeel na de afbreekpositie mogelijk moet blijven, d.w.z. dat er niet meer medeklinkerletters aan het begin staan dan er aan het begin van een Nederlands woord kunnen staan, met uitzondering van de verkleinachtervoegsels *-kje, -pje* en *-tje* (*amb-ten, ernstig*);

b. dat er geen onwelgevormde spellingbeelden van het eerste deel ontstaan (*vein-zaard, niet veinz-*).

Voorts zijn er nog enkele bijzondere regels als nadere specificatie van de hoofdregel. Zie daarvoor het advies van de Taaladviescommissie "Uitgangspunten voor de inrichting van de Woordenlijst van de Nederlandse Taal" d.d. 21 juni 1994, bladzijde 11-12.

7. Ten aanzien van de spelling van vreemde woorden worden de officiële voorschriften als volgt vastgesteld:

1. Diacritische tekens, afkomstig uit een donortaal

Vreemde woorden zijn woorden die zich onderscheiden van Nederlandse woorden door hun woordvormingskenmerken en klankstructuur: ze hebben klanken, klankreeksen of woordvormings- en afleidingskenmerken die niet tot de systematiek van het Nederlands behoren. Bijvoorbeeld *mayonaise* met de uitheemse [èè]; *journaal*, *foerage* met de uitheemse [zj]; *vanille* met de [j] tussen een volle klinker en een toonloze [e] in een ongeleed woord, *fez* en *jazz* met een stemhebbende medeklinker aan het einde van een woord; *gymnasium* met het meervoud *gymnasia*, *cake* met het meervoud *cakes*. Hierdoor kan de hedendaagse taalgebruiker deze woorden als vreemd erkennen. Omdat vreemde woorden zich in het mondelinge taalgebruik niet geheel aan het Nederlands hebben aangepast, is het verantwoord ze niet aan de Nederlandse spellingregels te onderwerpen, hetzij omdat de vernederlandste spelling eventueel een onjuiste uitspraak bevordert (bijv. *majonesse* in plaats van *mayonaise*) hetzij omdat de aangepaste vorm niet beter in het Nederlandse spellingsysteem past dan de vreemde spelling (bijv. *majonèse*).

Soms bevatten leenwoorden in hun taal van oorsprong diacritische tekens. Deze worden in het Nederlands alleen geschreven als door het ontbreken ervan onduidelijk wordt hoe het woord moet worden uitgesproken.

Voorbeelden waar een diacritisch teken wordt weggelaten zijn: *etage*, *refugié* (in plaats van *étage* en *réfugié*), *ragout*, *debacle* (in plaats van *ragoût* en *debâcle*).

Voorbeelden waar weglating van het diacritisch teken onduidelijkheid zou veroorzaken en het teken dus behouden blijft zijn: *refugié*, *enquête*, *gène*, *volière*, *logé*.

2. Vreemde woorden met Nederlandse affixen en (gedeeltelijke) vreemde samenstellingen

Vreemde woorden die in het Nederlands zijn opgenomen, vertonen vaak ook kenmerken van Nederlandse woorden. Ze kunnen bijvoorbeeld vaak Nederlandse voor- en achtervoegsels krijgen en ze kunnen voorkomen in samenstellingen volgens de systematiek van het Nederlands. De volgende regels beogen eenheid te brengen in de diversiteit van denkbare schrijfwijzen.

(1) De spelling van voor- en achtervoegsels bij vreemde woorden

Voor- en achtervoegsels worden vastgeschreven aan het vreemde woord in zijn ontleende vorm. Zo nodig wordt een klinkerteken in gesloten lettergreep verdubbeld en een trema toegevoegd om een onbedoelde lezing als één klinker te voorkomen. Voorbeelden: *bridgen*, *bridget*, *displayen*, *displayt*, *bingoën*, *bingoot*, *hobbyen*, *hobbyt*, *carpoolen*, *carpoolt*, *crashen*, *crasht*, *joggen*, *jogt*, *taxiën*, *taxiet*, *taxieden*, *getaxied*.

(2) De spelling van samenstellingen die bestaan uit vreemde woorden

Samenstellingen van vreemde woorden worden aaneengeschreven; als er voor de uitspraak onduidelijkheid ontstaat, wordt een liggend streepje aangebracht. Voorbeelden: *candybar*, *carpooling*, *callgirl*, *facelift*, *mountainbike*, *music-hall*, *lay-out*.

(3) De spelling van samenstellingen die gedeeltelijk ontleend zijn aan een vreemde taal

Als een samenstelling of woordgroep uit een vreemde taal samengesteld is met een Nederlands woord, dan gelden dezelfde regels als voor de schrijfwijze van een samenstelling die geheel uit Nederlandse woorden bestaat. Voorbeelden: *een cash-and-carrybedrijf*.

(4) De spelling van woordgroepen die ontleend zijn aan een vreemde taal

Woordgroepen die in hun geheel ontleend zijn aan een vreemde taal worden geschreven volgens het systeem van herkomst. Voorbeelden: *per se, een pars pro toto, eau de cologne, geen fair play.*

Als een woordgroep uit een vreemde taal in het Nederlands echter een andere grammaticale functie heeft dan in de donortaal (of daarin niet als zodanig voorkomt), wordt tussen de woorden een liggend streepje geschreven. Voorbeelden: *het a-priori* (tegenover: *dat is niet a priori het geval*), *een sine-qua-non* (tegenover *een voorwaarde sine qua non*), *de status-quo.*

De verkleinvorm van een vreemd woord wordt geschreven volgens de regels genoemd in paragraaf 1.2 (2) van het hoofdstuk over diacritische tekens.

Bij het schrijven van de verleden-tijdsvorm van werkwoorden die eindigen op een niet-uitgesproken <e>, moet gekozen worden voor *-de* of *-te* als uitgang. Vaak is het verschil in uitspraak nauwelijks waar te nemen. Daarom kan de regel van 't *kofschip* het beste aansluiten bij de laatste letter voor de <e>. Bijvoorbeeld: *fakete, samplede, timede* bij de werkwoorden *faken, samplen, timen.*

Er moet één verfijning worden aangebracht bij deze regel: wanneer een werkwoord weliswaar eindigt op *-se*, maar toch altijd met een [z] uitgesproken wordt, wordt *-de* gebruikt als uitgang van de verleden-tijdsvorm. Bijvoorbeeld: *raisede* bij het werkwoord *raisen.*

8. Ten aanzien van het gebruik van de tussenletter *-s-* in samenstellingen en afleidingen worden de officiële voorschriften als volgt vastgesteld:

Voor het gebruik van de tussenletter *-s-* in samenstellingen geldt:

- ◆ Schrijf geen extra verbindingsletter <s> als het eerste lid als afzonderlijk woord al hoorbaar op de klank [s] eindigt. Voorbeelden: *muisstil, poeslief, halszaak, ijszaag.*
- ◆ Schrijf een verbindingsletter <s> als de aanwezigheid van de klank [s] blijkt uit de aanwezigheid van de [s] in een samentrekking waarin één van de beide leden is samengetrokken. Voorbeelden: *damessandaal* (want in een samentrekking zegt men *dames- en herensandaal*), *dorpsstraat* (want in een samentrekking zegt men *dorps- en stadsstraten*).
- ◆ Schrijf een verbindingsletter <s> als het eerste lid als afzonderlijk woord niet op de klank <s> eindigt, en het tweede lid niet met een sisklank ([s], [sj]) begint, maar tussen het eerste en het tweede deel wél de klank [s] gehoord wordt. Voorbeelden: *stadsdeel, meningsverschil.*

Als gevolg van deze regel maar vooral van reële uitspraakvariatie zal een aantal woorden twee (evenwaardige) spellingen behouden: *spellingcommissie/spellingscommissie.*

Voor het gebruik van de tussenletter *-s-* in afleidingen geldt dat:

- ◆ het achtervoegsel *-ster* zijn <s> behoudt als het aan een stam op <-s> wordt gehecht (*fietsster*);
- ◆ achtervoegsels die in hun eenvoudigste vorm alleen maar uit medeklinkers bestaan, *-s* of *-st*, de <s> verliezen als ze aan een stam op <-s> worden gehecht (*vers + st* wordt *verst*) en - in alle andere gevallen - een enkele <s> geschreven wordt wanneer een sisklank gehoord wordt.

9. Ten aanzien van het gebruik van de tussenletters *-e-* en *-en-* in samenstellingen en afleidingen worden de officiële voorschriften als volgt vastgesteld:

Voor het gebruik van de tussenletters *-e-* en *-en-* in samenstellingen geldt:

Als op de grens tussen het eerste en het tweede deel van een samenstelling een zogenaamde toonloze [e] wordt gehoord, dan wordt deze geschreven:

- ◆ als <-en->:

- * indien het eerste lid van de samenstelling als afzonderlijk woord reeds op <-en> eindigt. Voorbeeld: *keukenstoel*.
- * indien het eerste lid van de samenstelling een zelfstandig naamwoord is dat uitsluitend een meervoud heeft op <-en>. Voorbeelden: *perenboom, bessensap, bessensjam, hondenhok, ziekenhuis, studentenberaad, getuigenverklaring* maar: *aspergesoep* (geen <-en>-meervoud), *keuzemogelijkheid* (naast *keuzen* bestaat ook *keuzes*), *hoogtevrees, gedaanteverwisseling*. Op deze regel bestaat een beperkt aantal uitzonderingscategorieën (c.f. artikel 10 van dit besluit)

◆ als <-e->:

- * in alle andere gevallen. Voorbeelden: *rodekool, blindedarm, brekebeen* (het eerste deel van de samenstelling is geen zelfstandig naamwoord).

Voor de duidelijkheid zij hier opgemerkt dat, om te bepalen of een woord uitsluitend een <-en>-meervoud heeft, vervrouwelijkingsmeervouden zoals *studentes* niet meetellen. Het gaat in dat geval immers om het meervoud van de enkelvoudige tegenhanger *studente*, en niet om het meervoud van *student*.

Voor het gebruik van de tussenletters -e- en -en- in afleidingen geldt:

- ◆ Als in afleidingen een zogenaamde toonloze [e] verschijnt vóór de achtervoegsels *-tje, -lijk, -ling* en *-loos* wordt die toonloze [e] weergegeven als <e>, bijvoorbeeld *biggetje, vreselijk, boeteling, hopeloos*;
- ◆ Als in afleidingen een toonloze [e] verschijnt vóór de achtervoegsels *-heid, -schap, -dom* en *-achtig* wordt die toonloze [e] weergegeven als <en> behalve wanneer het woord waaraan het achtervoegsel gehecht wordt als afzonderlijk woord al op <-e> eindigt, bijvoorbeeld *betrokkenheid, nalatenschap, christendom, meidenachtig*, maar: *asperge-achtig, tarwe-achtig, lente-achtig*;
- ◆ In afleidingen op *-erig* en *-erik* wordt de eerste toonloze [e] van het achtervoegsel altijd als <e> geschreven, bijvoorbeeld *bangerik, hangerig*.

(beperkt aantal uitzonderingen op de voorschriften inzake tussenletters)

10. Ten aanzien van het gebruik van de tussenletters -e- en -en- in samenstellingen worden de volgende categorieën van woorden uitgezonderd van toepassing van de algemene voorschriften zoals genoemd in artikel 9 van dit besluit:

- ◆ Samenstellingen waarvan het eerste lid normaal geen bijvoeglijk naamwoord is maar in de samenstelling de waarde heeft van een bijvoeglijke of bijwoordelijke bepaling. De betekenis van het eerste lid geldt als versterkende of waardetoevallende toevoeging ten aanzien van het tweede deel (*luizebaan, hondeweer, klerezooi*);
- ◆ Samenstellingen waarvan het eerste lid bedoeld is als unicum (een woord dat verwijst naar een element waarvan er in de beschouwde context slechts één bestaat). Dergelijke 'unica' verzetten zich tegen een spelling met <-en-> omdat die de gedachte aan een meervoud oproept (*koninginnedag, zonneschijn, Onze-Lieve-Vrouwetoren*);
- ◆ Samenstellingen die als versteende vormen moeten worden beschouwd en ondoorzichtige samenstellingen, d.w.z. samenstellingen waarvan minstens één der beide delen niet (meer) herkenbaar is als afzonderlijke woord (*bolleboos, papegaai*). Hierbij sluiten zich aan: samenstellingen met een dierennaam als eerste lid die als geheel een plant aanduiden (*kattekruid, paddestoel, paardekastanje*) en versteende samenstellingen waarvan het eerste lid een lichaamsdeel is (*kakebeen, kinnebak, ruggespraak*).

**BESLUIT VAN HET COMITÉ VAN MINISTERS
OPDRACHT AAN DE TAALADVIESCOMMISSIE IN HET KADER VAN DE VOORBEREIDING
VAN EEN NIEUWE "WOORDENLIJST VAN DE NEDERLANDSE TAAL"**

Gezien het besluit van het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie van 21 maart 1994 inzake de spelling van de Nederlandse taal, waarbij een taak met betrekking tot de uitwerking van dit besluit wordt toegekend aan de Taaladviescommissie;

Gezien het samenwerkingsakkoord tussen de Nederlandse Taalunie en het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL), waarin is bepaald dat het INL in opdracht en onder auspiciën van de Taalunie de nieuwe Woordenlijst van de Nederlandse Taal zal samenstellen;

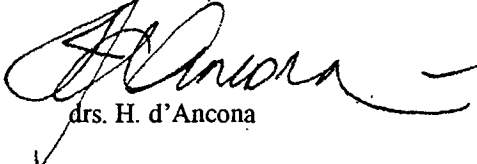
Gezien het grote belang van het op korte termijn beschikbaar komen van een nieuwe, officiële Woordenlijst van de Nederlandse Taal, onder auspiciën van de Nederlandse Taalunie;

draagt het Comité van Ministers in verband met de voorbereiding van de genoemde Woordenlijst de volgende taken op aan de Taaladviescommissie:

- 1 Een voorstel te doen voor de afbakening van de woorden in de voorkeurspelling 1954 die voor het wegwerken van de innerlijke tegenstrijdigheden in aanmerking komen, volgens de in het bovengenoemde besluit van 21 maart 1994 bepaalde beperkende voorwaarden;
- 2 Een voorstel te doen voor de uitgangspunten die bij het wegwerken van de in (1) bedoelde tegenstrijdigheden gehanteerd kunnen worden, op grond van pragmatische criteria zoals bijvoorbeeld de frequentie;
- 3 Op basis van het besluit van het Comité van Ministers een voorstel te doen voor de heldere formulering van de spellingvoorschriften die krachtens het besluit van het Comité van Ministers een wijziging ondergaan.;
- 4 Een voorstel te doen voor een op de voorschriften inzake de tussenletters -e- en -en- beperkt aantal uit te zonderen categorieën van woorden. Als voorbeeld kunnen genoemd worden die woorden die volgens de regel in principe een meervoud zouden krijgen (*koninginnendag*, *manenschijn*) maar waarbij de gedachte aan een noodzakelijk enkelvoud zich tegen toepassing van die regel verzet, zodat de spelling uiteindelijk krachtens de Woordenlijst *koninginnedag* en *maneschijn* wordt;
- 5 De voorstellen genoemd in (1) tot en met (4) binnen een termijn van drie maanden aan het Comité van Ministers voor te leggen.
- 6 De conceptinleiding bij de nieuwe Woordenlijst te toetsen aan de in het besluit van 21 maart 1994 vastgestelde principes;
- 7 In samenwerking en overleg met het Instituut voor Nederlandse Lexicologie te adviseren over eventuele overblijvende twijfelgevallen, wanneer de officiële voorschriften en de in (1), (2), (3), (4) bedoelde principes niet zonder meer duidelijkheid bieden.

Breda, 21 maart 1994

namens het Comité van Ministers,
de voorzitter,

drs. H. d'Ancona

Toelichting bij de opdracht

Ad 1

Het besluit van het Comité van Ministers van 21 maart 1994 laat slechts zeer beperkt ruimte voor het wegwerken van innerlijke tegenstrijdigheden in de huidige voorkeurspelling. Het gaat volgens dit besluit "uitsluitend om die gevallen waarbij voor verschillende woorden die een voor de taalgebruiker herkenbaar gemeenschappelijk deel bevatten, tegenstrijdige keuzen zijn gemaakt, zoals in *kopie* versus *fotocopie* en *akkoord* versus *accorderen*". Niettemin dient, op basis van dit principe, definitief afgebakend te worden welke woorden wel en welke niet in aanmerking komen voor aanpassingen. De Taaladviescommissie kan hiervoor gebruik maken van de lijsten met tegenstrijdigheden die gedurende de afgelopen veertig jaar door verschillende onderzoekers zijn aangelegd en van de technische ondersteuning van het INL.

Ad 2

Niet alleen dienen de woorden die voor aanpassingen in de spelling in aanmerking komen, afgebakend te worden; vervolgens zullen ook uitgangspunten moeten worden geformuleerd die gebruikt dienen te worden voor de keuze tussen deze en gene vorm. In het steeds weer genoemde voorbeeld *kopie* - *fotocopie* zal moeten worden beslist of *copie* en <c> krijgt, dan wel of *fotokopie* voortaan met een <k> geschreven moet worden. De Taaladviescommissie wordt gevraagd hiervoor pragmatische beslissingscriteria uit te werken.

Ad 3

Het Comité van Ministers heeft de voorstellen van de Spellingcommissie inzake tussenletters en diacritische tekens grotendeels overgenomen, evenwel met overneming van een aantal wijzigingsvoorstellen van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren en van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Daardoor is behoefte ontstaan aan herformulering van de aldus gewijzigde spellingvoorschriften, vooral op het terrein van de tussenletter -s- in gevallen als *jongensschool*, *dorpsstraat* e.d.

Ad 4

Hoewel helderheid en gemakkelijke toepasbaarheid de belangrijkste factoren zijn inzake de regels voor de tussenletters, blijft er op sommige punten behoefte bestaan aan uitzonderingen. Dat geldt in de eerste plaats uitzonderingen op de algemene regels inzake de tussenletter -e(n)-. De Raad heeft dienaangaande een aantal uitzonderingscategorieën gesuggereerd. Thans dient definitief vastgesteld te worden welke categorieën van woorden en welke individuele woorden uitgezonderd dienen te worden van de algemene regels en in welke zin.

Ad 6

Een professionele tekstschrijver zal de opdracht krijgen een nieuwe inleiding te schrijven met de basisprincipes van de Nederlandse spelling. De Taaladviescommissie wordt gevraagd te adviseren over de conceptversie van deze inleiding.

Ad 7

Het Comité van Ministers is er zich van bewust dat ook met pragmatische, helder geformuleerde vuistregels en principes, zich bij de eigenlijke produktie van de Woordenlijst nog twijfelgevallen zullen voordoen die niet door een individuele redacteur beslist kunnen worden. Aan de Taaladviescommissie wordt gevraagd in deze gevallen beslissingen te nemen, op aangeven van en na overleg met de auteur van de lijst, i.e. het INL. Gezien de strikte planning die bij de produktie van de nieuwe woordenlijst dient te worden gehanteerd, verzoekt het Comité van Ministers de Taaladviescommissie er zorg voor te dragen dat de geplande voortgang van de werkzaamheden hierbij zoveel mogelijk wordt gerespecteerd.